

ALPENKONVENTION
CONVENTION ALPINE
ALPSKA KONVENCIJA
CONVENZIONE DELLE ALPI

BIOTSKA RAZNOVRSTNOST V ALPAH

STRATEŠKE USMERITVE

©Alessandra Armago

REZULTAT SLOVENSKEGA PREDSEDOVANJA
ALPSKI KONVENCIJI 2023–2024

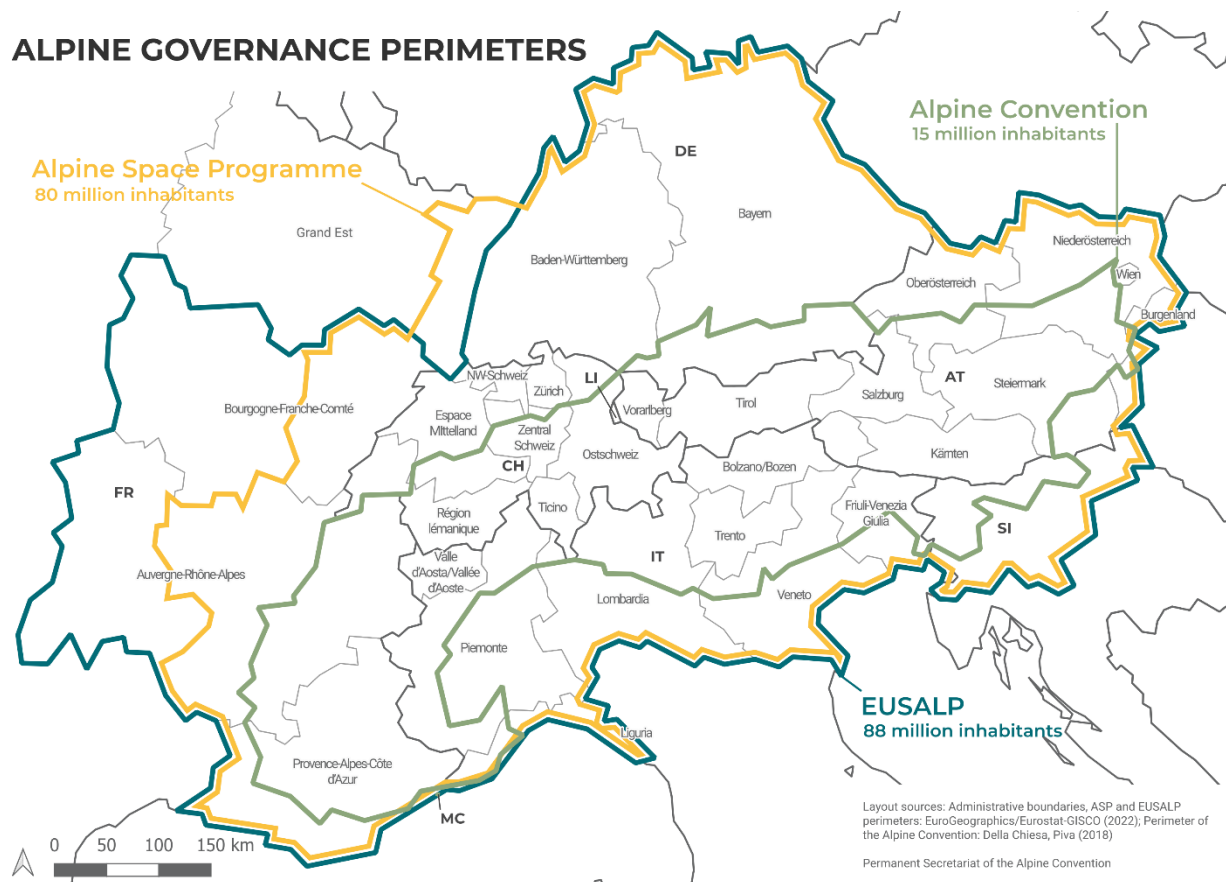
Biotska raznovrstnost v Alpah

Strateške usmeritve

Uvod

Alpska konvencija je kot medvladna platforma, odprta za nevladne organizacije kot opazovalke, primeren okvir za usklajevanje izvajanja Svetovnega okvira za biotsko raznovrstnost Kunming-Montreal (angl. *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework*, v nadaljevanju: GBF) na ravni Alp. Območje veljavnosti konvencije obsega osrednje alpsko območje, ki je funkcionalno povezano s sosednjimi dolinami in nižinami okoli Alp ter vključeno v širšo alpsko regijo, ki jo zajema Strategija EU za alpsko regijo (EUSALP).

Glavni namen tega dokumenta je podati strateške usmeritve za prenos svetovnih ciljev glede biotske raznovrstnosti na raven Alp, kar bo podrobneje opredeljeno v akcijskem načrtu za biotsko raznovrstnost v Alpah, ki ga bo pripravil Posvetovalni odbor za alpsko biotsko raznovrstnost.

Območje Alpske konvencije in druge pomembne meje v Alpah. Vir: Stalni sekretariat Alpske konvencije, 2023

V Protokolu o varstvu narave in urejanju krajine ter več drugih dokumentih, sprejetih v okviru Alpske konvencije¹ so poudarjeni posebnost gorske biotske raznovrstnosti v Alpah, njena ranljivost in pomen njenega priznavanja v nacionalnih in mednarodnih političnih okvirih. V Večletnem programu dela Alpske konference za obdobje 2023–2030 je na prednostnem področju biotske raznovrstnosti in ekosistemov poudarjena vloga Alpske konvencije.

V ponavljajočem se procesu, ki je vključeval posvetovanja s pogodbenicami, opazovalkami in tematskimi delovnimi telesi Alpske konvencije ter drugimi strokovnjaki in strokovnjakinjami ter deležniki in deležnice na posebni konferenci o biotski raznovrstnosti,² so bila priporočila za ukrepanje opredeljena v štirih tematskih sklopih: ohranjanje, povezljivost, obnova in spremljanje

stanja. Ti sklopi so med seboj povezani in jih je za ohranjanje biotske raznovrstnosti v Alpah treba obravnavati tako, da se medsebojno dopolnjujejo.

V sklepnem razdelku o upravljanju so predstavljene prvine, ki se nanašajo na izvajanje navedenih priporočil.

S človekovimi dejavnostmi se oblikujejo posebni habitati in krajine, pri čemer te dejavnosti lahko prispevajo k alpski biotski raznovrstnosti ali pa jo obremenjujejo. Kakovost življenja v Alpah je tudi zaradi podnebne krize močno odvisna od ekoloških storitev, ki jih lahko zagotavljajo samo zdravi in odporni ekosistemi, vključno z rodovitnimi alpskimi tlemi.

Trajnostna raba virov je zato ključna prvina vseh tem, opisanih v nadaljevanju (ohranjanje, povezljivost, obnova in spremljanje stanja).

¹ Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz leta 1994 na področju varstva narave in urejanja krajine; Deklaracija XVI. Alpske konference o varstvu biotske raznovrstnosti gora in njeni promociji na mednarodni ravni (2020); rezultati Posvetovalnega odbora za alpsko biotsko raznovrstnost od leta 2019 in rezultati drugih tematskih delovnih teles. Švica ni ratificirala Protokola o varstvu narave in urejanju krajine.

² [Konferenca o biotski raznovrstnosti v Alpah](#), 12. junij 2024, Kranjska Gora.

Ohranjanje

To področje se večinoma ujema s cilji 3, 8 in 10 GBF.

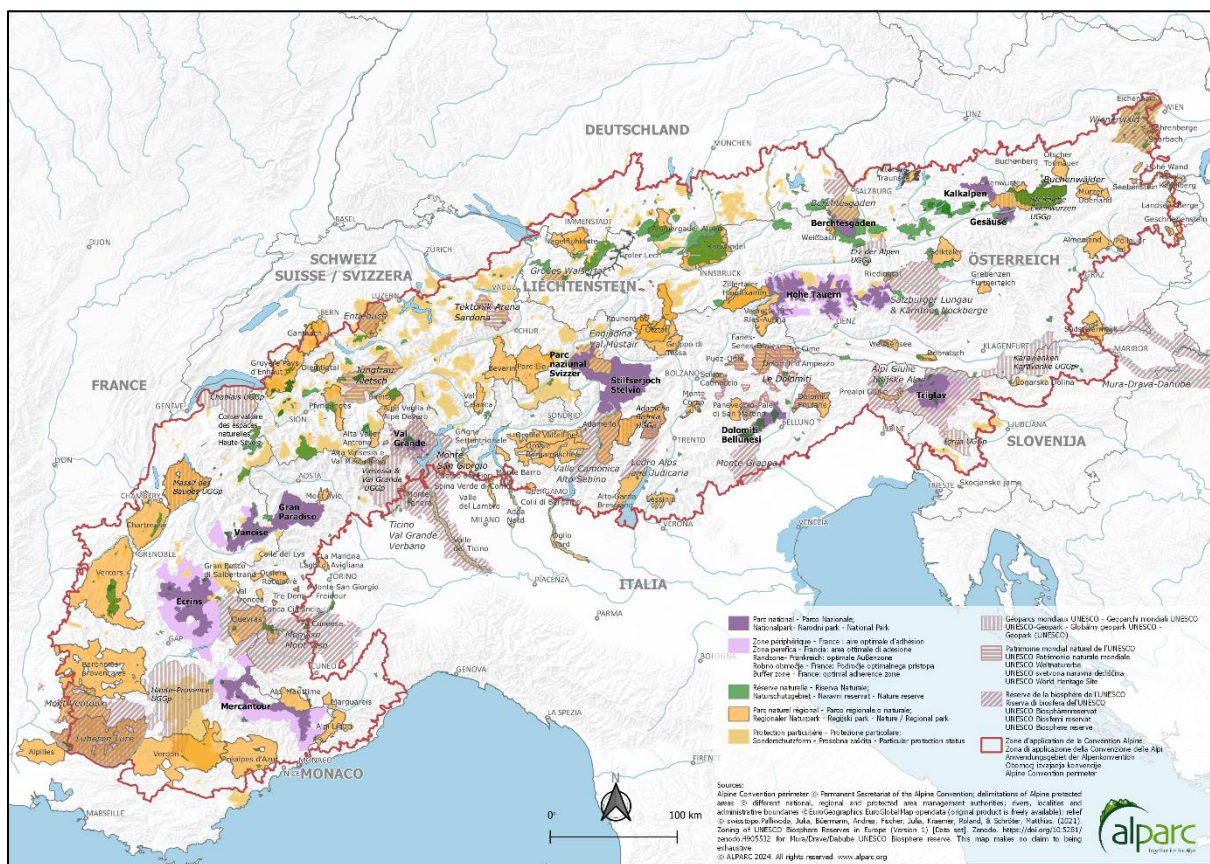
Zavarovana območja imajo v Alpah že dolgo zgodovino in skoraj 30 odstotkov ozemlja Alpske konvencije je trenutno tako ali drugače uradno zavarovanih.

Prejšnje raziskave so sicer pokazale, da so zavarovana območja v Alpah razmeroma majhna, da jih je na nižjih nadmorskih višinah premalo in da so ravni varovanja zelo raznolike.³

Za izboljšanje omrežja zavarovanih območij in krepitev varstva zunaj njih je

nujno usklajevanje in sodelovanje na ravni celotnih Alp.

Določanje prednostnih nalog mora temeljiti na že pridobljenem znanju in se osredotočati na ekosistemske storitve znotraj in zunaj območja Alp, zlasti na vlogo alpske biotske raznovrstnosti pri prilagajanju podnebnim spremembam in njihovem blaženju, pri čemer je treba upoštevati tudi njeno občutljivost na podnebne spremembe.

Mozaik zavarovanih območij v Alpah. Vir: ALPAC, 2024.

³ [Alpine Parks 2030](#), ALPAC (2023).

Priporočilo 1 Na podlagi že opravljenih analiz zavarovanih območij je treba prepoznati vrzeli v učinkovitem varstvu v Alpah ter sprejeti usklajene ukrepe za izboljšave znotraj in zunaj zavarovanih območij, s posebnim poudarkom na čezmejnih območjih.

Priporočilo 2 Na podlagi že pridobljenega znanja je treba sestaviti seznam prednostnih alpskih biotopov in vrst, za katere bi bilo treba sprejeti takojšnje ukrepe za njihovo ohranjanje.⁴

Priporočilo 3 Treba je prepoznati pomen ledenikov v Alpah in njihovih ključnih ekoloških storitev za nižje ležeče regije, okrepiti znanstvena spoznanja o umikanju ledenikov in poledeniških ekosistemih ter zagotoviti varstvo teh ekosistemov.

⁴ Kot je predvideno v 13. in 14. členu Protokola o varstvu narave in urejanju krajine.

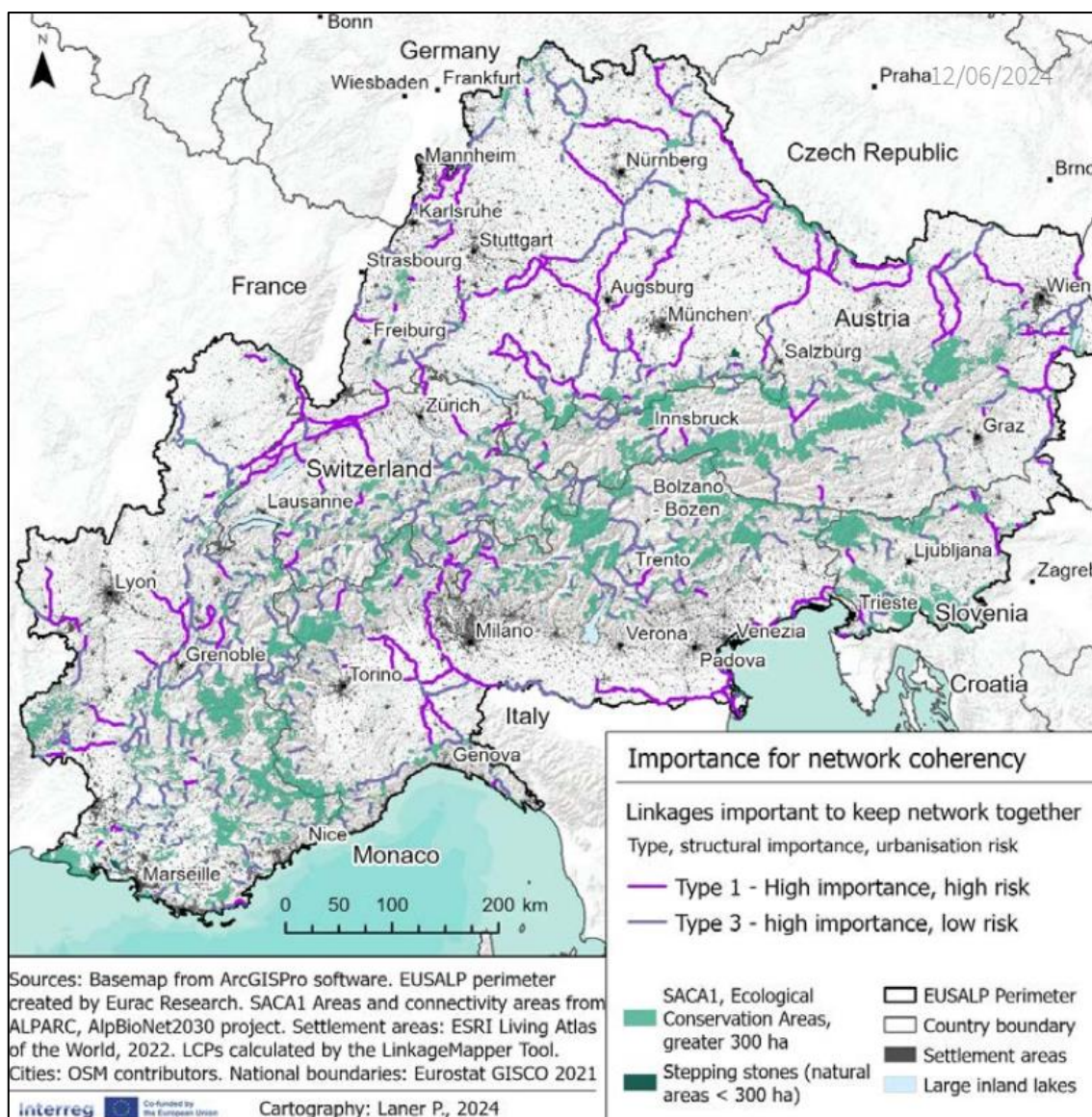
Povezljivost

To področje se večinoma ujema s cilji 1, 3, 4, 6, 8 in 10 GBF.

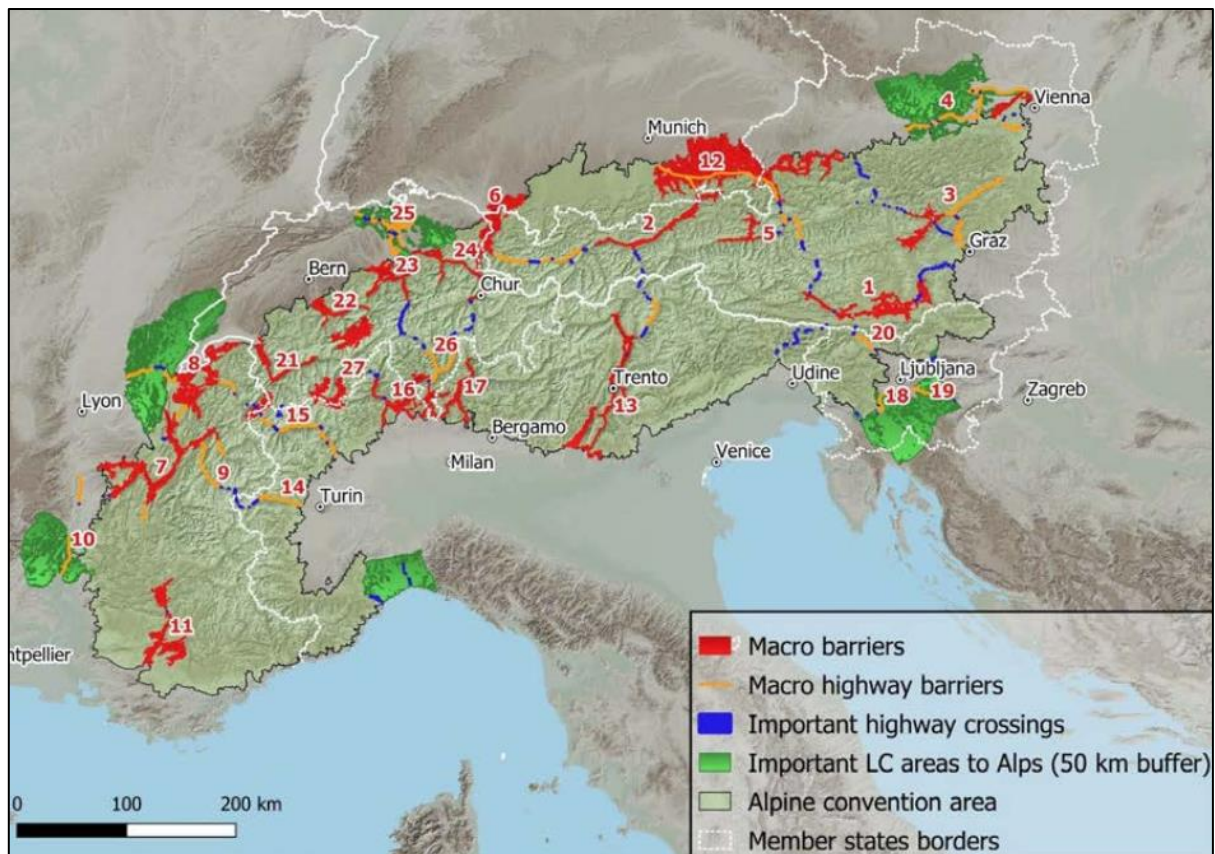
Poleg ohranitvenih ukrepov sta prisotnost ekoloških koridorjev v Alpah in njihova povezava z okoliškimi območji ključni za omogočanje gibanja vrst in zagotavljanje odpornosti ekosistemov.

Drobljenje naravnih habitatov zaradi naselij in infrastrukture predstavlja

enega največjih pritiskov na biotsko raznovrstnost. Zmožnost preživetja in uspevanja živalskih in rastlinskih vrst je močno odvisna od prostorskih premikov, ki omogočajo izmenjavo genov ter prilagajanje podnebnim in drugim okoljskim spremembam. Posebej ranljive so selitvene vrste, ki prepotujejo velike razdalje med območji.

Najpomembnejše povezave za prehodnost prostora v Alpah. Vir: PlanToConnect, 2024.

Prepoznane ovire za velike zveri v Alpah. Vir: Delovna skupina Alpske konvencije za velike zveri in prostoživeče parkljarje ter družbo (WISO), 2022.

V številnih raziskavah so bili opredeljeni glavni koridorji in ovire v Alpah ter med Alpami in okoliškimi območji.⁵ Za ohranjanje in izboljšanje ekološke povezljivosti v Alpah je zdaj ključno, da

so ti glavni koridorji v alpskih državah ustrezno prepoznani in vključeni v strategije prostorskega načrtovanja na vseh ravneh. Prizadevati si je treba za obnovo povezljivosti.

Priporočilo 4 Treba je določiti strateške prednostne koridorje, ki jih je treba ohraniti ali obnoviti na mednarodni ravni v Alpah in na okoliških območjih, s posebnih poudarkom na čezmejnih območjih.

Priporočilo 5 Skupne cilje povezljivosti za Alpe je treba vključiti v nacionalne in regionalne programe in strategije ter te cilje izvajati s prostorskim načrtovanjem.

⁵ Zlasti poročilo z naslovom *Landscape connectivity for large carnivores and wild ungulates in the Alps* (Delovna skupina Alpske konvencije WISO, 2022) ter projekti *AlpBioNet2030*, *OpenSpaceAlps* in *PlanToConnect* v okviru programa Območje Alp.

Obnova

To področje se večinoma ujema s ciljem 2 GBF.

Obnova ekosistemov na glavnih varstvenih območjih ali vzdolž povezovalnih koridorjev je ključna prvina obnove in ohranjanja biotske raznovrstnosti.

Pri tem je odločilno sodelovanje med alpskimi državami, saj omogoča izmenjavo izkušenj in dobrih praks ter s spodbujanjem sodelovanja in povezovanja pobud tudi obnovo bistveno večjih območij.

Z nedavno sprejetim Zakonom o obnovi narave in zahtevo, da države članice EU pripravijo nacionalne načrte obnove, bi moral okvir Evropske unije vsem alpskim državam pomagati, da se približajo skupnim ciljem in pristopom ter s krepitvijo sodelovanja na ravni Alp dosežejo skupne rezultate.

Priporočilo 6 Treba je pripraviti alpski načrt za obnovo, v katerem bodo opredeljeni strateški ukrepi za obnovo prednostnih habitatov in območij na ravni Alp.

Priporočilo 7 Treba je razviti močno tehnično in medsektorsko skupnost za izmenjavo znanja in izkušenj, ki bo koristila novim projektom in pobudam za obnovo v Alpah.

Spremljanje stanja

To področje se večinoma ujema s ciljema 21 in 15a GBF.

Prednostne naloge za ukrepanje morajo temeljiti na skupnem razumevanju trenutnega stanja in trendov biotske raznovrstnosti ter vpliva ukrepov na področju ohranjanja, povezljivosti in obnove.

Pri ustvarjanju tega skupnega razumevanja iz številnih že razpoložljivih podatkov o Alpah so glavni

izzivi razpršene informacije, uporaba različnih metod spremljanja in pomanjkanje uporabe skupnih kazalnikov.

To lahko pripelje do zelo različnih sklepov o stanju ohranjenosti vrst ali habitatov v posameznih državah, kar otežuje sprejemanje usklajenih skupnih odločitev.

Priporočilo 8 Izboljšati je treba povezljivost sistemov spremljanja stanja v Alpah ter združiti in skupaj analizirati ustrezne podatke, pridobljene s spremljanjem.⁶

Priporočilo 9 Zagotoviti je treba dolgoročno sistematično spremljanje vrst in ekosistemov, vključno z alpskimi tlemi, in spremljanje učinkovitosti varstvenih ukrepov ter nevarnosti in vpliva pritiskov na alpsko biotsko raznovrstnost, vključno s sistemom zgodnjega opozarjanja.

⁶ Kot je predvideno v projektu *AlpsLife*, ki je del programa Območje Alp.

Upravljanje

Te strateške usmeritve so temeljni prispevek Alpske konvencije k izvajanju GBF s poudarkom na Alpah. To bo olajšalo sodelovanje in medsebojno povezovanje Konvencije o biološki raznovrstnosti ter Alpske in Karpatske konvencije, kot je predvideno v novem memorandumu o sodelovanju, ki je bil med temi tremi konvencijami sklenjen leta 2023.

Alpska konvencija s tem strateškim dokumentom sprejema skupno vizijo, hkrati pa dopušča svobodo pri izvajanju na nacionalni ali podnacionalni ravni, tako da se lahko upoštevajo različne razmere in pristopi v skladu z nacionalnimi ali podnacionalnimi okoliščinami, prednostnimi nalogami in zmožnostmi.

Glavni poudarek je na strateških prednostnih nalogah, tehnični učinkovitosti in političnem pragmatizmu. V ta namen je treba dati prednost uporabi že pridobljenih znanj, orodij in procesov, ugotavljanju in zapolnjevanju vrzeli, mreženju in usklajevanju dela prek meja in sektorjev, na primer z bolj sistematičnim medsektorskim sodelovanjem skupnosti, ki delujejo na področju biotske raznovrstnosti, rabe zemljišč (zlasti prostorskega načrtovanja in kmetijstva) in podnebnih ukrepov.

Za financiranje čezmejnih in nadnacionalnih pobud je treba združiti razpoložljiva sredstva. Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030 in z

njo povezana zakonodaja EU lahko v številnih primerih zagotovita logični okvir za izvajanje priporočil iz tega strateškega dokumenta in poznejših ukrepov, zlasti akcijskega načrta za biotsko raznovrstnost v Alpah, predvsem v državah članicah EU. Priložnost, ki jo je treba izkoristiti, je tudi povezovanje s pobudami na svetovni ravni, kot so Desetletje ZN za obnovo ekosistemov in mednarodna leta ZN (2025: mednarodno leto ohranjanja ledenikov, 2026: mednarodno leto pašništva in živinoreje).

V okviru Alpske konvencije ta strateški dokument daje usmeritve za prihodnje mandate tematskih delovnih teles. Posvetovalni odbor za biotsko raznovrstnost bo lahko tako bolje oblikoval prihodnji akcijski načrt za biotsko raznovrstnost v Alpah. Razvijalo se bo sodelovanje in povezovanje z drugima prednostnima področjema Večletnega programa dela za obdobje 2023–2030 – tj. s podnebnimi ukrepi, zlasti z izvajanjem Akcijskega načrta Alpske konvencije za podnebje, in s kakovostjo življenja, ki temelji na pomenu narave za dobro kakovost življenja v Alpah, kot je razvidno iz 10. Poročila o stanju Alp.

Treba si je prizadevati za sodelovanje in povezovanje z ustreznimi čezmejnimi in vsealpskimi pobudami in mrežami,⁷ pa tudi širše, zunaj Alp. Za združevanje sredstev in preprečevanje družbenih konfliktov bi morali biti lokalni deležniki in deležnice, vključno z mladimi, z dobro

⁷ Kot sta EUSALP in mreža prostorskih načrtovalcev AlpPlan.

pripravljenimi participativnimi pristopi že od začetka vključeni v procese izvajanja.

Ključni so ozaveščanje in izobraževanje, krepitev zmogljivosti, razvoj in

poudarjanje vrednosti ekosistemskih storitev in večnamenskih koristi naravovarstvenih ukrepov (npr. na naravi temelječih rešitev).

